

Спіс выкарыстанай літаратуры

- 1 Телия, В. Н. Культурно-национальные коннотации фразеологизмов (от миропонимания к миропониманию) / В. Н. Телия // Славянское языкознание. XI Межд. съезд славистов. Доклады российской делегации : сб. докладов (Отделение литературы и языка РАН). – М., 1993.
- 2 Тлумачальны слоўнік беларускай мовы : у 5-ці т. Т. 2 : Г-К / [Рэд. тома А. Я. Баханькоў]. – Мінск : Гал. рэд. Беларус. Сав. Энцыклапедыі, 1978. – 768 с.
- 3 Этымалагічны слоўнік беларускай мовы. Т. 3 : Г – І / [Р. У. Краўчук, В. У. Мартынаў, А. Я. Супрун, Н. І. Івашына; Рэд. В. У. Мартынаў]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1985. – 408 с.
- 4 Плотникова, А. А. Горох / А. А. Плотникова, В. В. Усачёва // Славянские древности: Этимологический словарь / Под общ. ред. Н. И. Толстого. Т. 1: А – Г . – М. : Международные отношения, 1995. – С. 523–526.
- 5 Караткевіч, У. Зямля пад белымі крыламі / У. Караткевіч // Караткевіч. У. Збор твораў : у 8 т. Т. 8, кн. 1. П'есы. Нарыс. – Мінск : Маст. літ., 1990. – С. 383–570.
- 6 Шейн, П. В. Материалы для изучения быта и языка русского населения северо-западного края. Т. 3. Описание жилища, одежды, пищи, занятий; препровождение времени, игры, верования, обычное право; чародьйство, колдовство, знахарство, лечение бользней, средства отъ напастей, повхрья, суевья, примьты и т. д. / П. В. Шейн. – Санктпетербургъ: типография импер. Академіи наукъ, 1902.
- 7 Мізін, К. Компаративна фразеалогія: монографія / К. Мізін. – Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2007. – 168 с.
- 8 Словарь русской пищевой метафоры. Т. 1. Блюда и продукты питания / сост. А. В. Боровкова, М. Г. Грекова, Н. А. Живаго, Е. А. Юрина / под ред. Е. А. Юриной. – Томск : Изд-во Том. ун-та, 2015. – 428 с.
- 9 Ляшчынская, В. А. Два фрагменты фразеалагічнай карціны свету беларусаў : манаграфія / В. А. Ляшчынская. – Мінск : РІВШ, 2020. – 230 с.

The article on the material of dialectal and literary phraseology of the Belarusian language with the component of peas as representatives of the gastronomic code of culture reveals the reasons for the selection of the component as the basis for the formation of images of phraseology. Cultural information of phraseology is established as a result of symbolism, standardization, stereotyping of peas in the people's consciousness to present the result of Belarusians' knowledge of themselves in the range of cultural and national self-consciousness and its phraseological representation.

УДК 811.161.3'42'367.625'367.4:398.92

В. В. МАРШЭЎСКАЯ

г. Гродна, УА “Гродзенскі дзяржаўны
універсітэт імя Янкі Купалы”

АСАБЛІВАСЦІ ХАРАКТАРЫСТЫКІ ПРАЦЯКАННЯ ДЗЕЯННЯ ДЗЕЯСЛОЎНЫМІ ФРАЗЕАЛАГІЗМАМІ СА СТРУКТУРАЙ СЛОВАЗЛУЧЭННЯ

У артыкуле паказваецца, што дзеяслоўныя фразеалагізмы (як і дзеясловы) прымаюць актыўны ўдзел у характарыстыцы працякання дзеяння. У праяўленні разнастайных значэнняў дзеяння, акрамя граматычнай формы дзеяслоўнага кампанента, які застыў у форме або толькі закончанага, або толькі незакончанага трывання, удзельнічае кантэкставае атачэнне фразеалагізма, яно ў многіх выпадках дазваляе адрозніць адно значэнне ад іншага, набліжае адно значэнне да іншага і разам з тым звужае самастойнасць канкрэтна-працэснага значэння дзеяслоўных фразеалагізмаў.

Кожны фразеалагізм адрозніваецца ад іншых фразеалагізмаў сваім прыватным, індывідуальным значэннем. Напрыклад, фразеалагізм *аддаваць сэрца* (каму) мае значэнне ‘кахаць каго-н.’; фразеалагізм *да густу* (каму) мае сэнс ‘падабаецца’; значэнне выразу *на крывой кабыле не аб’едзеш* (каго) перадаецца як ‘не ашукаеш, не перахітрыш’. Адрозніваюцца гэтыя фразеалагізмы і сваёй структурай: першы суадносіцца са словазлучэннем, другі – са спалучэннем слоў, трэці – са сказам. Аднак, нягледзячы на сэнсавое і структурнае непадабенства, усе яны маюць аднолькавае абагульненае значэнне дзеяння (працэсу). Такое абагульненае значэнне (дзеяння, прадметнасці, прыметы, якасці і г. д.) называюць катэгарыяльным, ці часцінамоўным, значэннем.

Фразеалагізмы паводле іх катэгарыяльнага значэння, а таксама з улікам іх марфалагічных уласцівасцей і характару сінтаксічнага ўжывання аб’ядноўваюцца ў структурна-семантычныя разрады, супастаўляюцца з адпаведнымі часцінамі мовы. «Пытанне пра колькасць семантыка-граматычных разрадаў, суадносных з часцінамі мовы, у лінгвістыцы пакуль што не атрымала адназначнага вырашэння. У беларускай мове вылучаюць пяць (А. С. Аксамітаў), восем (Ф. М. Янкоўскі), у рускай мове – сем (М. М. Шанскі, А. М. Чапасава), дзесяць (В. Т. Бандарэнка), адзінаццаць (В. Н. Грышанава) разрадаў» [1, с. 8–9]. Сам аўтар працываганай працы (М. А. Даніловіч) вылучае адзінаццаць разрадаў [1, с. 9]. Катэгарыяльнае значэнне большай часткі фразеалагізмаў, асабліва тых, якія ўтвораны па мадэлі словазлучэнняў, прадказваецца, сігналізуецца граматычна галоўным кампанентам. Напрыклад, на тое, што фразеалагізм *ламаць дрывы* дзеяслоўны, паказвае і яго семантыка ‘рабіць грубыя памылкі’, і граматычна галоўны кампанент – дзеяслоў *ламаць*. Ёсць нягледзячы на фразеалагізмаў, прыналежнасць якіх да пэўнага семантыка-граматычнага разраду не можа быць вызначана па апорным кампаненце. Сюды адносяцца амаль усе фразеалагізмы, якія маюць структуру спалучэння слоў (*без галавы, ні даць ні ўзяць, ні рыба ні мяса*), а таксама многія выразы, структурна арганізаваныя як словазлучэнні (*на ўсе рукі, чыстай вады, на ўвесь голас*). Нельга вызначыць па граматычна галоўным кампаненце катэгарыяльнае значэнне і ўсіх фразеалагізмаў, утвораных па мадэлі сказа [2]. Як піша В. Т. Бандарэнка, «пры аднясенні фразеалагічнай адзінкі да таго ці іншага семантыка-граматычнага тыпу недастаткова толькі аднаго крытэрыя – семантычнага, марфалагічнага і сінтаксічнага. Як і пры вылучэнні часцін мовы, гэта пытанне павінна вырашацца комплексна – на аснове ўважлівага і ўсебаковага ўліку ўсіх паказчыкаў» [3, с. 47]. Такі комплексны падыход пашыраецца, аднак, толькі на большасць фразеалагізмаў са структурай словазлучэння. Так, фразеалагізм *вадзіць за нос* (каго) належыць да дзеяслоўнага разраду таму, што, па-першае, ён абазначае дзеянне (‘уводзіць у зман, ашукваць’), па-другое, гэтае дзеянне выражаецца ў форме асобы і ліку, трывання і часу (*ваджу за нос, водзіш..., водзяць..., вадзіў..., навадзілі за нос*), па-трэцяе, гэты выраз выступае ў ролі выказніка. Што да фразеалагізмаў, якія маюць структуру сказа, то іх аднесенасць да пэўнага семантыка-граматычнага тыпу нельга вызначыць з дапамогай марфалагічнага крытэрыя. Напрыклад, фразеалагізм *хто куды пашле назойнікавы*, але не мае родавай формы і не змяняецца па склонах і ліках. Яго катэгарыяльнае значэнне, як і іншых фразеалагізмаў-сказаў, вызначаецца семантычна, праз тлумачэнне, якое даецца гэтаму выразу (‘падсобны працаўнік, рознарабочы’), і сінтаксічна, праз яго сінтаксічную функцыю (пераважна дапаўнення, недапасаванага азначэння і выказніка) [2].

Аб’ектам нашага даследавання сталі дзеяслоўныя фразеалагізмы са структурай словазлучэння (простага ці складанага), апорным кампанентам якіх выступае былы дзеяслоў. Прадмет даследавання – асаблівасці характарыстыкі працякання дзеяння дзеяслоўнымі фразеалагізмамі з апорным кампанентам-дзеясловам толькі незакончанага трывання і з апорным кампанентам-дзеясловам толькі закончанага трывання.

Фразеалагізмы-словазлучэнні, апорны кампанент якіх (дзеяслоў) выкарыстоўваецца ў форме толькі закончанага трывання.

Сярод выказаў гэтай групы сустракаюцца адзінкі, з дапамогай якіх рэалізуецца канкрэтна-фактычнае значэнне дзеяння (канкрэтны адзінкавы факт): *заараць носам* (што, у што) ‘упасці ніцма куды-н. (ад удару або спаткнуўшыся)’, *наступіць на корак* ‘выпіць спіртнога’, *зайца кінуць* (дзе, каму) ‘перагарадзіць дарогу маладым на вяселлі з надзеяй атрымаць выкуп, звычайна гарэлкай’, *злавіць лісу* ‘неасцярожна прапаліць вопратку пры агні’ і інш. Пераважна

выкарыстоўваюцца формы прошлага часу дзеяслоўнага кампанента: *Зазыба акінуў вокам* (= агледзеў) *жылую палавіну – усё тут было, як і раней* (І. Чыгрынаў); *Увечары стол адышоў, падаравалі нявесту, пагулялі – і павязлі Вусцінку. Камароўскія хлопцы зайца каля Міхасёвых закінулі* (= перагарадзілі дарогу маладым на вяселлі з надзеяй атрымаць выкуп). *Дзве пляшкі далі ім пярэкуп* (М. Гарэцкі).

Асобную групу складаюць фразеалагізмы, з дапамогай якіх выражаецца патэнцыяльнае значэнне дзеяння. Гаворка ідзе аб магчымасці, здольнасці, гатоўнасці, неабходнасці і іншых мадальных адценнях патэнцыяльнасці, якія не адносяцца да нейкага пэўнага моманту часу, а ўспрымаюцца як штосьці звычайнае, што можа праявіцца ў любы момант [4]. У кантэксте часта прысутнічаюць фармальныя паказчыкі мадальных адценняў, напрыклад: *Я стратэж, мілая Ірынка. Мяне тут спрабавалі абкласці чырвонымі сцяжкамі* (= (хацелі) стварыць крайне неспрыяльныя ўмовы для жыццядзейнасці), *ды я воўк біты. Таму рашыў абхітрыць усіх, і вас у тым ліку* (С. Бязлепкіна); *Ёсць адзін там, Антось Драчык, дык гатоў жыўцом мяне з'есці* (= (гатоў) замучыць, загубіць нападамі, ганеннем) (З. Бядуля).

Патэнцыяльная магчымасць / немагчымасць ажыццяўлення факта-дзеяння (працэсу) можа выяўляцца ў кантэксте з дапамогай замены ўжытай формы фразеалагізма спалучэннямі слоў *можа / не можа, магчыма / немагчыма* з яго інфінітыўнай формай (ці сэнсавым адпаведнікам): *Аляксей Пятровіч, як і кожны раз, усё спакойна расстаўляў на сваіх месцах: – Яшчэ не наш час, дарагі. Зрабі фільм, зрабі такі фільм, каб мы ім скруцілі рогі* (= (маглі) скруціць рогі = маглі ўціхамірыць, утаймаваць, прымусіць скарыцца) *Клёнскаму* (В. Гігевіч). Магчымасць ажыццяўлення факта-дзеяння (працэсу) выражаецца адзінкамі *далёка пайсці* 'дамагчыся вялікіх поспехаў, дасягнуць многага ў чым-н.' (*Вось Галіна... І ў школе, і ў інстытуце казалі пра яе: здольная, можа пайсці далёка ў навуцы, у матэматыцы ці фізіцы* (Я. Радкевіч)), *чорту рогі скруціць* 'зрабіць празмерна вялікую справу; выканаць вялікую работу' (*Гэта было для нас як свята, і каб яно надышло, мы гатовы былі чорту рогі скруціць, не кажучы ўжо аб тым, каб вучыць як след урокі, палоць градкі на падсобнай гаспадарцы* (Я. Радкевіч)) і інш.; немагчымасць ажыццяўлення факта-дзеяння (працэсу) выражаецца такімі выразамі, як (не магчы) *дабраць розуму* '(не магчы) зразумець, уцяміць што-н., здагадацца аб чым-н.' (*Вядома, што і Анішчыку яна [жонка] таксама бажылася і клялася, што і пальцам не зачэпіла ніводнага коласа, і адкуль яны ўзяліся ў мяшку, розуму добраць не можа* (Р. Мурашка)), *канцоў не знайсці* 'не магчы разабрацца ў чым-н., даведацца пра што-н., дакапацца да чаго-н.' (*Вы ж глядзіце, не пераблытайце [кнігі ў кузаве аўтамашыны], а то потым я і канцоў не знайду* (І. Новікаў)) і інш.

Некаторыя адзінкі валодаюць здольнасцю ў кантэксте выражаць то канкрэтна-фактычнае, то патэнцыяльнае значэнне дзеяння (працэсу). Параўнаем кантэксты ўжывання фразеалагізма *жывога месца не пакінуць* (на кім) 'вельмі моцна збіць, знявечыць каго-н.': [*Дзед Бадзьля:*] *Схвасталі, сыноч, усяго, жывога месца не пакінулі* (= вельмі моцна збілі, знявечылі). *Ляжу на жываце, а павярнуцца не магу* (К. Крапіва); [*Андрэй:*] *Вось я ўжо калі-небудзь ды змажу, ну і змажу, жывога месца на табе не пакіну* (= (магу) вельмі моцна збіць, знявечыць) (М. Лынькоў).

Асаблівай увагі патрабуюць фразеалагізмы, у структуры дзеяслоўнага кампанента якіх прысутнічаюць прыстаўкі [5]. Некаторыя з іх (прыставак) уносяць сэнсавыя змены ў індывідуальнае значэнне фразеалагізма: надаюць значэнне пачынальнасці: *зайграць у дудку* (чыю, каго) 'пачаць дзейнічаць у чыіх-н. інтарэсах', *пайсці рукой* 'пачаць добра весціся, гадавацца, пладзіцца' і інш.; умацняльнасці (характарызуюць дзеянне, якое дасягнула, часам у выніку паступовага нарастання, асаблівай актыўнасці, інтэнсіўнасці): *адурыць галаву* (каму) 'страшэнна надакучыць чым-н. (гаворкай, просьбай і інш.)'; абмежавальнасці (характарызуюць дзеянне, абмежаванае ў часе і ў паўнаце свайго праяўлення): *пагуляць у маўчанку* 'ўхіліцца на некаторы час ад размовы', *пакруціць баранку* 'папрацаваць некаторы час за рулём машыны'; аднакратнасці (імгненнасці): *глынуць сліну* 'з зайдрасцю глянуць на што-н. спакуслівае, але недаступнае', *ударыць у нос* 'востра, рэзка запахнуць, выклікаючы адмоўную рэакцыю'; рэзультатыўнасці (дасягнення выніку, завершанасці): *павылятаць з гнязда* (якога, чыйго) 'пакінуць родны дом, становячыся самастойнымі ў жыцці' і інш. Нешматлікія адзінкі выражаюць значэнне

размеркавальнасці дзеяння (працэсу) (*пабіваць парогі* (чые, каго, чаго) ‘настойліва папахадзіць куды-н., просячы, дамагаючыся чаго-н.’), значэнне працягласці, мнагакратнасці дзеяння (працэсу) (*намазолиць язык* ‘працяглы час прагаварыць упустую’, *надаваць гарбузоў* ‘шмат разоў адмовіць таму, хто сватаецца’) і інш.

У кантэкставым атачэнні фразеалагізма часта сустракаюцца недзеяслоўныя лексічныя паказчыкі характару працякання дзеяння, напрыклад, у наступных (намі скарачаных) кантэкстах значэнне ўзмацняльнасці, нарастання інтэнсіўнасці падмацоўваецца часціцамі *аж*, *колькі* і інш. (...*настырная, колькі мне крыві папсавала* (М. Ракітны), ...*аж той, бядак, у зямлю носам зарыўся* («Маладосць»)), значэнне абмежаванасці – словамі *колькі часу*, *трохі*, *крыху*, *дзянёчак* (...*хоць дзянёчак яшчэ пакруці баранку* (А. Бароўскі), ...*колькі часу зубы паскаліш* (П. Пестрак), ...*трэба хоць крыху папсавачь ёй нервы* (В. Кадзетава)), значэнне мнагакратнасці – словамі *не раз*, *з паўсотні* і інш. (...*не раз глынеш сліну* (В. Дунін-Марцінкевіч), ...*гарбузоў з паўсотні надавала* (М. Клімковіч), значэнне імгненнасці падмацоўваецца спалучэннем *тут жа* (...*тут жа ва ўсіх выдавецтвах сталі на вушы* (Я. Лецка)) і інш.

Фразеалагізмы-словазлучэнні, апорны кампанент якіх (дзеяслоў) выкарыстоўваецца толькі ў форме незакончанага трывання.

Фразеалагізмы, дзеяслоўны кампанент якіх рэалізуецца толькі ў форме незакончанага трывання, у пераважнай сваёй большасці не маюць прыставак у дзеяслоўным кампаненце. Пры ўжыванні ў кантэксце такія адзінкі праяўляюць «прыватныя» [4] значэнні дзеяння: канкрэтна-працэснае, абмежавана-кратнае, неабмежавана-кратнае, пастаянна-неперарыўнае, патэнцыяльна-якаснае і інш.

Канкрэтна-працэснае значэнне дзеяння праяўляецца ў выразах, якімі характарызуецца дзеянне, што адбываецца адзін раз у пэўны прамежак часу ў працэсе яго ажыццяўлення, разгортвання. Гэта можа быць маўленне асобы – *варочаць языком* ‘вымаўляць словы, гаварыць’, *глытаць словы* ‘гаварыць неразборліва, невыразна’ і інш.; ненакіраваны рух, перамяшчэнне – *рваць кіпці* ‘імкліва ўцякаць’, *варушыць поринямі* ‘хутчэй ісці, рухацца’ і інш.).

Абмежавана-кратнае значэнне дзеяння выражаецца з дапамогай кантэкставага атачэння (колькасна-іменных спалучэнняў – акалічнасцей часу): ...*два тыдні [я] мясіла гразь* [= *хадзіла па гразкай дарозе*] *на ўскраінах горада* (Л. Ялоўчык). Некаторыя выразы гэтай групы без акалічнасцей у сваім кантэкставым атачэнні набываюць падкрэслена-працяглае адценне канкрэтна-працэснага значэння дзеяння: *Тыя тры дні [Рыгор], калі валаводзіў валаводы са страхой, па два разы хадзіў у сталюўку, наядаўся так, каб трэці раз не хацелася* (П. Місько). [Мароз:] *Сцёпка! Чаго валаводы валаводзіш?* (= доўга і марудна робіш) *Табе што, нямашака чаго рабіць!* (Р. Кобец).

Неабмежавана-кратнае (паўтаральнае) значэнне дзеяння рэалізуецца ў кантэкстах фразеалагізмамі *скланяцца на ўсе лады* ‘часта і звычайна з асуджэннем упамінацца’, *круціць катрынку* ‘надакучліва гаварыць адно і тое ж’, *есці поедам* ‘бесперастанку папракаць, дакараць, зневажаць’ і інш.: *Поп і пападдзя, станаваы, земскі, доктар і іх жонкі скланяліся на ўсе лады* (Ц. Гартны); *Ты ж яго грызла і грызла, поедам ела. Ды не адна, а ўдзвюх з маткаю* (П. Місько). Неабмежаваны шэраг паўтарэнняў характарызуецца таксама фразеалагізмамі *не сходзіць з вуснаў* (чыіх, каго) ‘пастаянна вымаўляцца’, *жваць жвачку* ‘гаварыць нудна і бесталкова пра адно і тое ж’, *сядзець на тэлефоне* ‘часта званіць і доўга гаварыць па тэлефоне’ і інш.

Пастаянна-неперарыўнае значэнне дзеяння (працэсу) праяўляецца ў тых фразеалагізмах, якімі характарызуецца дзеянне, што ажыццяўляецца не ў нейкі канкрэтны адрэзак часу, а пастаянна, «маналітна» [4], г. зн. не паўтараецца, не перарываецца, цалкам запаўняе сабою той прамежак часу, які яно ахоплівае. Такое значэнне праяўляецца перш за ўсё ў адзінках, якімі характарызуецца адносіны, паводзіны ці стан суб’екта ў соцыуме: *трымаць руку на пульсе* (чаго) ‘быць у курсе падзей, сочачы за іх развіццём’, *смуродзіць свет* ‘жыць без мэты, без пэўнай справы, без карысці для другіх; чыніць людзям непрыемнасці’, *біцца як рыба аб лёд* ‘без выніку і плёну намагання, старацца, шукаючы выйсце з бяdotы’, *трымацца на адлегласці* (ад каго, з кім) ‘не ўступаць у блізка адносіны, сувязі з кім-н.’, *біць тылылы* ‘гультаяваць, займацца пустымі

справамі’, як сыр у масле купацца ‘жыць прывольна, у поўным дастатку’, іграць першую скрытку (у чым) ‘займаць галоўнае становішча ў чым-н.’ і інш.

Патэнцыяльна-якаснае значэнне дзеяння выяўляецца ў тых адзінках, якімі характарызуецца дзеянне, не лакалізаванае ў часе. Гэта можа быць магчымасць ці немагчымасць ажыццяўлення дзеяння (*даваць ды з рук не пускаць* (што) ‘толькі абяцаць, але не выконваць абяцанага’); здольнасць да дзеяння, уменне яго ажыццяўляць (*ведаць толк* (у кім, у чым) ‘вельмі добра разбірацца ў кім-, чым-н.’). Фразеалагізмы гэтай групы маюць яркае ацэннае (станоўчае ці адмоўнае) адценне: – *Рэдкая сястра ў цябе: і сячэ і паліць* (= ведае, што сказаць, знаходлівая ў размове). *З ног збіла, на галаву паставіла* (М. Воранаў).

У адрозненне ад фразеалагізмаў-словазлучэнняў, дзеяслоўны кампанент якіх мае форму толькі закончанага трывання, выразы з апорным кампанентам-дзеясловам у форме толькі незакончага трывання могуць спалучацца з фазіснымі дзеясловамі *пачынаць* або *стаць* у значэнні ‘пачаць’ (пададзім скарочаныя кантэксты): ... *Міхал яшчэ больш пачаў дрыжаць над кожнай капейчынай* (Р. Шкраба), ...*мы нядаўна, калі ўсюды сталі як у бубен біць пра гэты калгас, таксама перагаварыліся* (В. Каваленка), ...*калі яна [Лена] ведала, то не стала б жартаваць з агнём* (М. Ваданосаў); з безасабова-прэдыкатыўнымі словамі *трэба*, *неабходна*, *варта*, *нельга* і інш. (часцей з адмоўнай часціцай *не*), а таксама з кароткімі прыметнікамі з мадальным значэннем *гатоў*, *павінен*: ...*трэба вышэй галаву трымаць* (М. Зарэцкі), ...*не трэба драмаць у шапку* (С. Баранавых), ...*неабходна трымаць хвост абаранкам* (І. Гурскі), ...*вось там і ўбачым, ці варта траціць порах* (М. Машара), ...*не варта гарод гарадзіць* (У. Мяжэвіч), ... *нельга яго, як і ўсіх, мераць на адну мерку* (З. Прыгодзіч), ...*я гатовы ручацца галавой* (Э. Самуйлёнак), ...*купец, нарэшце, павінен ведаць сваё месца* (Э. Самуйлёнак); са словамі, якія паказваюць на рэгулярную паўтаральнасць (*зноў*, *кожны дзень* і інш.) ці на працягласць дзеяння (*даўно*, *век*, *увесь час* і інш.): ...*кожны дзень хадзіла па лязе* (М. Лынькоў), ...*ён даўно носіць рогі* (І. Гурскі), ...*будзе ўвесь час глядзець у лес* (І. Шамякін).

Дзеяслоўныя фразеалагізмы-словазлучэнні (як і дзеясловы) прымаюць актыўны ўдзел у характарыстыцы працякання дзеяння [6; 7]. У праяўленні разнастайных значэнняў дзеяння, акрамя граматычнай формы дзеяслоўнага кампанента, удзельнічае кантэкставае атачэнне фразеалагізма, яно ў многіх выпадках дазваляе адрозніць адно значэнне ад іншага, набліжае адно значэнне да іншага і разам з тым звужае самастойнасць канкрэтна-працэснага значэння дзеяслоўных фразеалагізмаў-словазлучэнняў.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1 Даніловіч, М. А. Граматычная характарыстыка фразеалагізмаў / М. А. Даніловіч. – Мінск : Навука і тэхніка, 1991. – 110 с.

2 Маршэўская, В. В. Семантычная і граматычная характарыстыка фразеалагізмаў са структурай сказа / В. В. Маршэўская. – Гродна : ЮрСаПрынт, 2019. – 124 с.

3 Бондаренко, В. Т. О семантико-грамматической классификации фразеологических единиц / В. Т. Бондаренко // Проблемы русской фразеологии. – Тула : ТГПИ, 1977. – С. 42–50.

4 Бондарко, А. В. Вид и время русского глагола (значение и употребление) / А. В. Бондарко. – М. : Просвещение, 1971. – 239 с.

5 Лепешаў, І. Я. Катэгорыя трывання ў дзеяслоўных фразеалагізмах / І. Я. Лепешаў // Беларуская лінгвістыка. – 2010. – Вып. 64. – С. 17–25.

6 Маршэўская, В. В. Семантычныя групы дзеяслоўных фразеалагізмаў незакончанага трывання / В. В. Маршэўская // Роднае слова. – 2021. – № 10. – С. 40–42.

7 Маршэўская, В. В. Семантычныя групы дзеяслоўных фразеалагізмаў закончанага трывання / В. В. Маршэўская // Беларуская мова і літаратура. – 2021. – № 8. – С. 50–55.

The article indicates that verbal phraseological units (as well as verbs) take an active part in the characterization of the course of action. In the manifestation of various meanings of the action, in addition to the grammatical form of the verb component, frozen in the form of either only perfect or only imperfect, the contextual environment of phraseology participates, it in many cases allows you to distinguish one meaning from another, brings one meaning closer to another and at the same time narrows the independence of the concrete process meaning of verbal phraseological units.

УДК 811.161.3'25:338.48:659.126

К. М. МАТУСЕВИЧ

*г. Мінск, УА “Мазырскі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт імя І. П. Шамякіна”*

ТЭХНАЛОГІЯ ПЕРАКЛАДУ ТЭКСТУ ТУРЫСТЫЧНАГА БРЭНДЫНГУ

У гэтым артыкуле разглядаецца роля асоб, якія імат зрабілі ў сусветнай гісторыі. Часам вельмі складана знайсці правільны адказ, як жыць у цяперашнім часе. Але мы павінны больш даведацца пра гістарычныя старонкі краіны. Брэндаванне тэрыторыі пачынаецца з усведамлення ўсімі значнасці сваіх гістарычных асоб.

Сучасны час дыктуе нам умовы, якія для многіх з'яўляюцца новымі, незвычайнымі, нават складанымі. Што казаць пра якасць напісанага тэксту ці зробленага перакладу, калі большая частка матэрыялу перакладаецца дзякуючы гаджэтам.

На жаль у наш час людзі чытаюць не шмат, таму ў іх няма вялікай колькасці слоў у запасе, якія можна ўжываць у якасці перакладу ці інтэрправаць сэнс.

Беларускамоўная літаратура не так часта перакладаецца ў наш час, таму што менш увагі на культуру, а тым самым паніжаецца і інтарэс не толькі турыстаў, але ж і свайго насельніцтва.

Але вялікі сэнс мае не толькі просты пераклад, але ж пражыванне таго ці іншага пачуцця праз сябе, разуменне.

Напрыклад, тэкст паэмы Уладзіміра Караткевіча гучыць і кранае душу толькі ў арыгінале, пераклад гэтага твора нагадвае нават іншую тэму і другога аўтара. Гэта датычыцца і перакладу мастацкай літаратуры. Толькі тэкст арыгіналу можа перадаць пачуцці праз думкі аўтара. Чаму менавіта арыгінальны тэкст так можа ўразіць людзей, таму што, напрыклад, ваенныя падзеі ўспрымаліся жыхарамі зямлі беларускай на такім эмацыяльным узроўні, што словы выконвалі не толькі ролю выразу думак, а нават ролю ўжывання ў абставіны. Той, хто робіць пераклад, можа толькі дагадацца аб падзеях, а калі ён не мае свайго вопыту – усё гэта не натуральна, толькі спосаб перадаць знакі – літары. Вельмі важна і тое, якой асобай з'яўляецца перакладчык, яго веды, пачуцці, адносіны да падзеі.

Партызанская балада

Памяці Арцём'евай

На нашай любай і чыстай, на нашай сіняй зямлі
Зяберам і асотам зараслі пустыя палі,
Зяберам і асотам, горкай пустой травой,